

УДК 349.42

ПОНЯТТЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У СФЕРІ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ, ЇХ ОЗНАКИ, УМОВИ ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

**В.П. ЖУШМАН, кандидат юридичних наук,
П.Ю. ШВЕДЕНКО, аспірант,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого¹**

Стаття присвячена аналізу термінології «правопорушення» в загальній теорії права та окремих галузях. З проведеного порівняння виведено визначення «правопорушення в сфері кредитування сільськогосподарських товаровиробників» та наведено його специфічні ознаки.

Правопорушення, кредитування, суб'єктний склад, визначення.

Усі зобов'язання укладаються для того, щоб досягти передбаченого ними результату, тобто бути виконаними. Отже, доки зобов'язання з кредитних відносин не виконане, сторони повинні вживати заходів для його належного виконання відповідно до усіх положень, які у своїй сукупності становлять його зміст. Неналежне виконання чи невиконання кредитного зобов'язання розцінюється, з урахуванням його виду (суб'єктного складу та правосуб'єктності суб'єктів), як цивільне чи господарське правопорушення.

Вважаємо за необхідне акцентувати увагу на відсутності науково обґрунтованої дефініції «кредитне правопорушення, в аграрному секторі», а також невизначеності його юридичної суті. Водночас опрацювання і заповнення цієї прогалини в теорії права може сприяти розв'язанню таких теоретичних і практичних завдань, як:

– забезпечення правильного і однотипного застосування законодавства в справах, що витікають із господарських спорів, пов'язаних із кредитуванням у сфері АПК;

– певною мірою сприяння вирішенню проблеми належного виконання кредитних зобов'язань в аграрному секторі;

– підвищення якості договірних відносин у кредитній системі тощо.

Доцільно почати дослідження із з'ясування змісту терміна «правопорушення».

Так, науковці – представники цивільного права визначають правопорушення як протиправне діяння чи бездіяльність, що порушує норми об'єктивного права і суб'єктивні права учасників правовідносин.

Фахівці з господарського права дотримуються поглядів, що вчинення протиправної (забороненої) дії чи бездіяльності суб'єктом господарювання або іншим учасником господарського відношення, який порушує права і законні інтереси іншої особи – потерпілого або перешкоджає їх реалізації, слід розцінювати як правопорушення.

Дослідники трудового права характеризують правопорушення як винне протиправне діяння суб'єкта трудового правовідношення, яке полягає в невиконанні, порушенні трудових зобов'язань і заборонено санкціями трудового права.

Викладене дає підстави дійти висновку, що у наукових дослідженнях правопорушень, проведених як в аспекті загальної теорії права, так і в галузевому напрямі, усі без винятку правопорушення є суспільно небезпечними, протиправними і розглядаються, в цілому, як негативне явище в суспільстві. Безневинних чи байдужих для держави правопорушень не існує, а тому не може бути інших (суспільно «корисних», «безпечних») правопорушень, окрім суспільно небезпечних. Відповідно до цього більшість науковців, в основному цивільно-правового напрямку, дотримується думки, що усім правопорушенням притаманні ознаки, які мають загальний характер – це протиправна дія чи бездіяльність, що спричиняють соціальну шкоду, вина правопорушника та причинний зв'язок між ними та шкодою. Сукупність цих ознак розглядається як склад правопорушення.

Проте в багатьох випадках, як вказують деякі вчені господарсько-правового напрямку, для притягнення правопорушника (учасника господарських відносин) до відповідальності достатньо наявності неповного («усіченого») складу правопорушення. Так, штрафні санкції, як зауважують науковці, стягуються при наявності лише факту протиправної поведінки правопорушника незалежно від наявності у потерпілої сторони збитків (ч. 1 ст. 550 ЦК України), а відповідно, і причинного зв'язку між протиправною поведінкою і спричиненими збитками.

Визначаючи юридичну сутність правопорушень, додамо також, що вони відображають єдність формальних (зовнішніх) і матеріальних (внутрішніх) об'єктивних і суб'єктивних моментів.

Зовнішньою (видимою) ознакою правопорушення у сфері кредитних відносин, що витікає із самого терміна «правопорушення», є протиправність.

Іншою неодмінною ознакою правопорушень, що вчиняються в аграрному секторі при виконанні кредитних зобов'язань є шкода. Правопорушення в кредитних правовідносинах – це свідомий, вольовий акт суспільно небезпечної протиправної поведінки фізичної чи юридичної особи. Порушуючи зобов'язання повернути кредитодавцю суму одержаного кредиту (боргу), позичальник в особі своїх працівників обирає саме такий, протиправний варіант поведінки цілеспрямовано, нехтуючи правами кредитодавця, одночасно завдаючи шкоди правопорядку.

Специфіка кредитних правовідносин в аграрному секторі полягає в особливому складі суб'єктів кредитного зобов'язання, одним із яких є банк

чи інша фінансова установа (кредитодавець), що наділені правом надавати грошові кошти (кредит). Другим виступає позичальник (кредитодержувач), в аграрній сфері ним можуть бути тільки сільськогосподарські чи тісно пов'язані з ним підприємства (наприклад, для забезпечення сільськогосподарського виробництва), які відповідно до установчих документів провадять притаманну їм специфічну діяльність.

Отже, однією із специфічних ознак кредитних правопорушень в аграрному секторі є їх суб'єктний склад.

Дослідивши загальні і спеціальні ознаки кредитних правопорушень у сфері аграрного сектора, маємо можливість сформулювати легальне визначення поняття «аграрно-кредитне правопорушення».

Отже, аграрно-кредитне правопорушення – це вольовий акт, протиправна дія чи бездіяльність кредитодавця або осіб, які прийняли на себе забезпечення належного виконання кредитного зобов'язання, позичальника, що полягає в невиконанні чи неналежному виконанні кредитного зобов'язання в аграрному секторі, тим самим спричиняє шкоду його суб'єктам, господарському правопорядку та суспільним відносинам.

Відповідно до юридичної підстави аграрно-кредитне правопорушення є договірним. Згідно зі ст.ст. 345–347 ГК України і ст.ст. 1054–1057 ЦК України умови і порядок надання і повернення кредитів, плата і відсотки за їх користування зумовлюються строками і закріплюються в кредитному договорі. Бездоговірне надання кредиту є нікчемним. Більше того, субсидований кредит надається на підставі Типового договору відповідно до пп. 13.6.2 ст. 13 Закону України «Про державну підтримку сільськогосподарства України».

Список літератури:

1. Советское гражданское право: учеб. – М. : Юрид. лит., 1975. – Т. 1. – С. 514.
2. Господарське право : підруч. / за ред. В.М. Гайворонського, В.П. Жушмана. – Х. : Право, 2005. – С. 204. – 382 с.
3. Сироватская Л.А. Ответственность по советскому трудовому праву / Л.А. Сироватская. – М. : Юрид. лит., 1974. – С. 41.
4. Хозяйственный кодекс Украины : науч.-практ. комментарий / под общ. ред. А.Г. Бобковой. – Х. : ФОП Вапнярчук Н.Н., 2008. – С. 685–686.

Статья посвящена анализу термина «правонарушение» в общей теории права и в отдельных отраслях. Из проведенного анализа выведено определение «правонарушение в сфере кредитования сельскохозяйственных товаропроизводителей» и приведены его специфические признаки.

Правонарушение, кредитование, субъектный состав, определение.

This article analyzes the term «offense» in the general theory of law and in individual sectors. From the analysis derived definition of «offense in lending to agricultural producers» and given its specific features.

Violation, lending, subject composition, determination.

